

послуг в Україні. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці та апробації методик підвищення якості професійного спілкування фахівців сфери туризму.

Література:

1. Власова Т. И. Профессиональное и деловое общение в сфере туризма: учеб. пособие для вузов / Т.И. Власова, А.П. Шарухин, М.М. Данилова. — М.: Издательский центр «Академия», 2007. — 256с.
2. Свентицька Н.В. Міжкультурна комунікація як інтегративний компонент туристичної освіти / Н.В. Свентицька // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. - 2012. - №4(239). - Ч.ІІ. - С.35-40.
3. Тарнопольський О.Б., Корнева З.Б. Аспектний підхід до навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовних ВНЗ. / О. Б. Тарнопольський, З. М. Корнева // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. — 2011. — Вип.18. — С. 231-239.

У статті обґрунтовується необхідність поліпшення якості підготовки до професійного спілкування майбутніх фахівців сфери туризму з метою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі України.

Ключові слова: професійна підготовка, індустрія туризму, культура професійного спілкування, комунікація.

В статье обосновывается необходимость улучшения качества подготовки к профессиональному общению будущих специалистов сферы туризма с целью повышения конкурентоспособности туристической сферы Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, индустрия туризма, культура профессионального общения, коммуникация.

It is grounded in the article, that in order to increase the competitiveness of tourism sphere in Ukraine, the quality of professional communication training for future specialists in the field of tourism should be improved.

Keywords: training, tourism industry, culture of professional communication, communication.

УДК 378:007.004.77:811.11

М.М. Черній
м. Вінниця, Україна

СТРУКТУРА КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Зі зростанням вимог ринку праці до майбутніх фахівців роль комплексного і професійного підходу до вивчення іноземних мов надзвичайно велика. Учитель іноземних мов має володіти необхідним набором компетенцій для того, щоб якнайшвидше передати свої знання учням та створити правильну мовну й соціокультурну картину світу, закласти основи комунікативної культури учнів, яким доведеться жити й працювати в глобалізованому суспільстві. Тому нині особливо актуальною стає проблема розвитку комунікативної культури педагога, її структури та шляхів розвитку, оскільки все це є основною структурною складовою професіоналізму педагога.

Аналіз літературних джерел показує, що поняття «комунікативна культура» розглядається в різних науках: філософії, психології, педагогіці, соціології, психолінгвістиці та ін. Але узагальненої структури комунікативної культури вчителя іноземних мов і досі не існує, хоча саме для вчителя іноземної мови комунікативні навички та високий рівень професійної культури і культури комунікацій є одними з основоположних для здійснення успішної педагогічної діяльності.

Аналіз наявних досліджень з проблеми. Аналіз різних підходів у педагогіці з приводу визначення сутності поняття «комунікативна культура» дає можливість вивести узагальнене визначення. Комунікативна культура в педагогіці розглядається як здатність людини до суб'єкт-

об'єктної взаємодії та успішної адаптації в суспільстві, яка виникає внаслідок засвоєння індивідом норм, принципів, типів поведінки під час спілкування та розвитку комунікативних умінь [4, с. 312] та ін.

Аналізуючи вивчення цього поняття в педагогіці, можна констатувати факт, що вчені досліджували лише окремі елементи комунікативної культури людини. Просвітителі епохи Відродження здебільшого досліджували культуру спілкування, зовнішній вияв думок і почуттів, вміння людини встановлювати і налагоджувати відносини (Я. Коменський, Дж. Локк, М. Монтень, Р. Оуен, Й. Песталоцці, Ф. Рабле, Ж.-Ж. Руссо). Значну увагу комунікативній культурі, красномовству приділяли педагоги, які були церковними отцями: Л. Баранович, І. Галятовський, І. Гізель, П. Могила, І. Огієнко, С. Полоцький, Ф. Прокопович, Є. Славинецький, учені М. Драгоманов, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, Г. Сковорода, Я. Чепіга, К. Ушинський, С. Шацький. Педагог Г. Сковорода стверджував, що кожна людина має дотримуватись правил і норм людської взаємодії в соціумі, проявляти комунікативну культуру у взаєминах, підпорядковувати свої особисті інтереси та прагнення загальносуспільним цілям

Мета статті — розкрити поняття «комунікативної культури» з точок зору різних наук та проаналізувати структуру й складові комунікативної культури.

Рис. 1. Структура комунікативної культури

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативну культуру визначають як сукупність умінь і навичок у царині засобів спілкування і законів міжособистісної взаємодії, які сприяють взаєморозумінню й ефективному вирішенню завдань спілкування. Комунікативна

культура — це основа загальної культури особистості, базовий компонент її культури. Культура особистості — це прояв зрілості, розвиненості всієї системи соціально-значущих якостей, продуктивно реалізованої в індивідуальній діяльності. Індивідуальна комунікативна культура — це своєрідна візитна картка особи незалежно від її віку, фаху, посади. Основним засобом комунікації є мова, точніше, її функціонування в процесах передачі інформаційного, емоційного й інтелектуального змісту, її конкретна форма, вияв — мовлення.

Структура комунікативної культури розглядається різними науковцями з точки зору різних підходів. Найчастіше науковці визначають перелік характеристик, якими має володіти вчитель для ефективної комунікації з учнями. На думку вчених, це мають бути такі навички та вміння:

- уміння навчати учнів і керувати класом, їх поведінкою, виховувати;
- уміння слухати й чути; навички активного слухача;
- комунікативна культура;
- обізнаність у різних сферах людського життя, які не стосуються предмета викладання; широкий світогляд;
- емпатія, розуміння внутрішнього світу учня;
- віра в самовдосконалення та вдосконалення учнів (так званий потяг до «проектування»);
- спостережливість;
- творчість [2, с. 74].

У результаті аналізу і співставлення досліджень учених, які розглядали поняття «комунікативної культури» і пропонували критерії її вимірювання та способи розвитку, ми пропонуємо узагальнену структуру комунікативної культури.

Для повного розуміння формування комунікативної компетентності (основи комунікативної культури) варто розглянути механізм утворення комунікативної компетенції [6, с. 54-57].

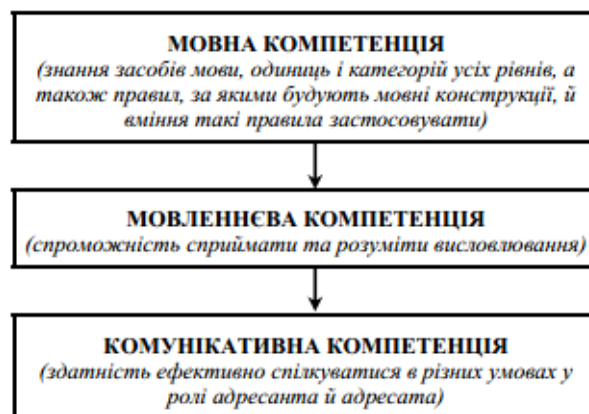

Рис. 2. Механізм утворення комунікативної компетенції

Мовна компетенція завжди розглядається в сукупності з мовленнєвою компетенцією. Розглянемо, що в порівнянні охоплюють мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції.

Отже:

- Мовна компетенція передбачає знання орфоепіки, орфографії, лексики, словотворчих, стилістичних і граматичних норм.
- Мовленнєва діяльність реалізується засобами аудіювань, вправ з читання та говоріння, диктантів тощо.
- Соціокультурна компетенція реалізується під час вивчення особливостей національної культури, історичних фактів, аспектів релігії та побуту країни, мова якої вивчається.

– Функціонально-комунікативна компетенція виражається в умінні користуватись мовними засобами з метою створення комунікативних монологів різних стилевих напрямів [3, с. 3].

Якщо розглядати структуру комунікативної культури на прикладі вчителя, можна виділити декілька складових:

1. Індивідуально-особистісна складова. Вона характеризує вчителя з точки зору індивідуальних особливостей: характер, здібності до пізнання та засвоєння нового матеріалу, орієнтація на внутрішню чи зовнішню референцію. Адже вчитель-меланхолік і вчитель-сангвінік будуть презентувати та доносити навчальний матеріал з використанням абсолютно різних методів і прийомів. Також очевидно, що вчителі з типами темпераменту сангвінік-холерик будуть приділяти більше уваги комунікації з учнями, ніж флегматик чи меланхолік. Внутрішня та зовнішня референція вчителя буде впливати на його роль у спілкуванні — активну (ініціатор спілкування, генератор діалогів, обговорень, дискусій) або пасивну (очікування на запитання, позиція «наслідування» учнів). Також до індивідуально-особистісної складової входять устої та переконання вчителя (ідеали, норми, цінності, життєві етичні норми).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика складових мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції

Мовна компетенція	Мовленнєва компетенція	Комунікативна компетенція
знання у сфері мовознавства іноземної мови	здатність сприймати, аналізувати, розуміти, давати оцінку і відтворювати почуте	навички доцільного використання засобів іноземної мови під час практики живого спілкування
уміння правопису (лексика, граматика, стилістика, орфоепіка)	навички читання, аудіювання, письма, говоріння; уміння коригувати власне мовлення та мовлення співрозмовника	уміння оперувати доцільними і актуальними аргументами в процесі іншомовних комунікацій
внутрішня потреба, мотив до вивчення іноземної мови	вміння контролювати власне мовлення та результати мовленнєвої діяльності	самоконтроль та усвідомлена відповідальність за власну комунікативну поведінку, постійне підвищення вимогливості до свого мовлення, саморозвиток та вдосконалення
розуміння можливостей зображувально-виражальних засобів іноземної мови	вміння асоціативно мислити та виражати це в мовленні; здатність до мовленнєвої творчості;	ідеальна орієнтація у сферах і стилях спілкування, правильний добір вербальних на невербальних засобів та способів вираження власних думок
лінгвосоціокультурні знання про країну, мова якої вивчається	гнучкість у використанні засобів іноземної мови, володіння різними стилями мовлення з акцентом на лінгвосоціокультурні особливості	вдале встановлення і підтримання контакту із іншомовним співрозмовником, уміння змінити стратегію, мовленнєву поведінку залежно від комунікативної ситуації

2. Мотиваційно-вольова складова ділиться на два компонента:

- потребово-мотиваційний;
- емоційно-вольовий.

У різних учителів, так як і в різних людей, різна потреба в спілкуванні. Потреба в спілкуванні — дефініція зі сфери психології, це одна із соціогенних рис індивіда. Потреба в спілкуванні формується внаслідок накопичення досвіду під час міжособистісних взаємодій людини. В основі потреби в спілкуванні лежить прагнення до емоційного контакту, пошук

соціальних контактів, бажання належати до певних соціальних груп (соціальна приналежність), прагнення до участі в спільній діяльності. Тому особливо важливо на етапі підготовки майбутніх учителів використовувати вправи, методики розвитку, збільшення потреби в спілкуванні та соціалізації майбутніх учителів. Без заперечень у такому випадку їм буде набагато легше виступати ініціаторами та адміністраторами спілкування та мотивувати до нього своїх учнів.

Емоційно-вольовий компонент описує такі якості вчителя як самоконтроль, емоційну та стресостійкість (що особливо важлива при подоланні бар'єрів у спілкуванні з «важкими» учнями, учнями-інтровертами), уміння уникати та вирішувати конфлікти з учнями тощо.

3. Соціально-комунікативна складова також ділиться на два компонента:

- соціально-психологічний;
- індивідуально-комунікативний.

Віддзеркалення психологічних особливостей людини на соціум включає в себе рефлексивність, емпатію, сприйняття себе та інших.

Рефлексивність за А. Карповим — це психологічна властивість, що виражається в здатності до аналізу власної поведінки і вчинків, самопізнання, критичного сприйняття своїх особливостей і відхилень та саморегуляції власної поведінки [1, с. 8-28].

Індивідуально-комунікативний компонент більше пов'язаний з мовленнєвою культурою та навичками. Учитель має вміти встановлювати контакт, підтримувати його, вміти подавати правильний зворотний зв'язок (фідбек) і володіти повною комунікативною компетентністю [5].

Зворотний зв'язок (англ. «фідбек») є невід'ємним елементом спілкування. Процес комунікації — це не просто процес передачі інформації. Для ефективності цього спілкування необхідно давати зворотний зв'язок (інформацію про результати взаємодії співрозмовників). Зворотний зв'язок дає змогу зрозуміти, чи правильно була сприйнята подана інформація вашим співрозмовником, чи комфортно відбувається ваше спілкування. Зворотний зв'язок класифікується як: позитивний чи негативний; прямий (відверта форма зворотного повідомлення) чи опосередкований (повернення прихованої реакції в цілях коригування поведінки співрозмовника); свідомий та несвідомий (часто виражається невербальними засобами мовлення).

Типи подачі фідбеку найчастіше зводяться до самих поширених:

- Активне слухання — вид спілкування, в якому один співрозмовник демонструє повагу до того, що говорить інший співрозмовник, та проявляє максимальне включення в процес спілкування. Таке слухання часто асоціюють зі співпереживанням.
- Слухання-порада здійснюється з метою включення в процес спілкування реплік-порад у рефлексивні дії реципієнта (співрозмовника, що приймає інформацію).
- Слухання-питання має на меті уточнення інформації, контроль в обізнаності співрозмовника з певної тематики.
- Критичне слухання має характер упередженості, часто виникає при розбіжності поглядів, точок зору тощо. Таке слухання часто притаманне дискусіям, дебатам, переговорам.

Отже, підсумовуючи всі аспекти спілкування, можна сказати, що комунікативна культура — це важливий елемент загальної культури людини, який формується у процесі вербального та невербального спілкування, базуючись на етичності, емпатії, автентичності та неупередженості, допомагає подолати всі комунікативні бар'єри та конфліктні комунікативні ситуації за рахунок прийняття індивідуальних особливостей співрозмовника та аналізу зворотного зв'язку від спілкування.

Література:

1. Карпов А.В. Закономерности структурной организации рефлексивных процессов / А.В. Карпов // Психологический журнал. — 2006. — № 6. — С. 8—28
2. Кочетов А. И. Теория формирования личности: — в 2 ч. / А. И. Кочетов. — Минск : НИО, 1998. — 228 с.
3. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису:

Лінгводидактичні аспекти // Дивослово, 2006. — №9.

4. Петровский А.В. Психология: Учебник. М.: Изд. Центр Академия, 2002.-512 с

5. Пономаренко Л. А. Основні структурні компоненти комунікативної структури майбутнього психолога [Електронний ресурс] / Л. А. Пономаренко. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tippp/2009_3/ponomarenko.pdf

6. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця. / О. П. Прокопова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна / [редкол. : П. С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін.]. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. — Вип. 16: Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізико-технологічного профілю в умовах євроінтеграції. — С. 54 — 57

Комунікативна культура є однією з основоположних складових педагогічної професійності. Для розвитку і підвищення культури професійних комунікацій необхідно чітко зрозуміти її структуру та загальну систему з компетенціями та виокремленими складовими. У статті розкрито узагальнене з точок зору різних наук поняття «комунікативної культури» та її структури.

Ключові слова: комунікативна культура, комунікативна компетентність, мовна компетенція, фідбек.

Коммуникативная культура является одной из основополагающих составляющих педагогического профессионализма. Для развития и повышения культуры профессиональных коммуникаций необходимо четко понять ее структуру и общую систему с компетенциями и составляющими. В статье раскрыто обобщенное из точек зрения различных наук понятия «коммуникативной культуры» и ее структуры.

Ключевые слова: коммуникативная культура, коммуникативная компетентность, языковая компетенция, фидбек.

Communicative culture is one of the fundamental components of teacher's professionalism. To develop and enhance the professional culture of communication we must clearly understand its structure and general framework of competence and extracted components. In the article we give the general point of view of different sciences of the term «communication culture» and its structure.

Keywords: communicative culture, communicative competence, language competence, fidbek.

УДК 378:004.032.6

І.Ю. Шахіна
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Процеси інформатизації сучасного суспільства і тісно пов'язані з ними процеси інформатизації всіх форм освітньої діяльності характеризуються процесами вдосконалення і масового розповсюдження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Подібні технології активно застосовуються для передачі інформації і забезпечення взаємодії вчителя й учня в сучасних системах відкритої і дистанційної освіти. Сучасний учитель має не тільки володіти знаннями в галузі ІКТ, але і бути фахівцем з їх застосування у своїй професійній діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемам інформатизації освіти присвячені праці В. Бикова, С. Гончаренка, Р. Гуревича, М. Жалдака, І. Захарової, Ю. Машбиця, Є. Полат, С. Сисоєвої, І. Роберт та інших. Питання застосування інформаційних технологій у навчанні активно досліджуються В. Андрущенко, Г. Балл, Н. Балик, І. Булах, Ю. Валькманом, Р. Гуревичем, А. Гурій, А. Довгялло, А. Єршовим, М. Жалдаком, В. Житомирським, Ю. Жуком, О. Комісаровою, О. Ляшенком, Ю. Машбицем, В. Монаховим, С. Смірновим, М. Смульсоном, Н. Угриновичем та ін.). Питання інформатизації загальної та вищої освіти досліджували